

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1940-41

DRAMA

9 F. KOZAK:
LEPA VIDA

Din 2:50

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1940/41 DRAMA Štev. 9

FERDO KOZAK:
LEPA VIDA

PREMIERA 12. NOVEMBRA 1940

Ljudski motiv »Lepe Vide«, ki je preko Prešerna prišel v seznam slovenskih literarnih snovi, je po velikem poetu prvi porabil za romantično realističen roman J. Jurčič. Po njegovem romanu pa je snov ljudske pesmi prešla v dramatiko, in sicer najprej v dramo dr. Josipa Vošnjaka »Lepa Vida«. Za njim je njen motiv inspiriral še tri dramatike: Dragana Šando, Ivana Cankarja in sedaj Ferda Kozaka. Ne Vošnjak, ki se oslanja na Jurčiča, ne Šanda nista ustvarila drame, ki bi bila sposobna za življenje. Najslabše je pri svojem poizkusu uspel D. Šanda, ki se je v popolnoma neprikladnem času vrnil k staromodnemu in z vseh vetrov zneženemu romantizmu. — Cankar je dal motivu »Lepe Vide« iz središča svoje velike in izrazite umetniške osebnosti izvirajočo razlago. Lepa Vida mu je simbol hrepenenja, tistega sanjavega, breztelesnega hrepenenja za nečim neznanim, daljnim in svetim, ki je bilo gonilna moč vsega njegovega življenja in vsega njegovega dela. Hrepenenje zaradi hrepenenja, hrepenenje kot sveti in visoki nemir človeške duše, ki ne sme zamreti v nji, če naj človeštvo ne obstane in ne propade. S to svojo osebno razlago je poglobil simboliko Prešernove predelave, dal postavi lepe Vide neko breztelesno, neskončno razsežnost, a ustvaril dramsko delo, čigar duhovna vsebina ni zajeta v dovolj žive osebnosti in usode, da bi mogla

prepričevalno in nazorno učinkovati z odra in iz igre živih, telesnih igralcev.

F. Kozak, ki je nemara instinktivno čutil, da tako eterično, zgolj duhovno pojmovanje motiva, kakor je Cankarjevo, ne more spočeti polnokrvnega dramskega dela, se je nekoliko odmaknil od Cankarjeve razlage, ki verjetno tudi ni v skladu s človeško-pisateljsko naravo avtorja nove »Lepe Vide«. Ta svoj odmik je skušal morda celo samemu sebi prikriti, kakor da ne bi smel in moral vsak tvorec velikih vprašanj in pojmov formulirati po svoje. Toda tolikšna je moč Cankarjeve avtoritete v generaciji, ki ji Kozak pripada. To notranjo gesto vidim v besedah iz njegovih opomb, kjer pravi: »Simbol človeškega hrepenenja! Da, hrepenenja po sreči!« In kmalu nato kakor zagovor lastne misli, in sicer kot zagovor pred Cankarjevo razlago: »Ali ni Resnica le v zavesti oživiljena, v resničnost proicirana vroča sla po sreči!« Ta Kozakova misel, ki nemara niti sama na sebi ni povsem točna, vendarle jasno kaže razliko med breztelesno Cankarjevo predstavo in Kozakovo, ki je realnejša in bolj snovno življenjska. Razumljivo je, da je iz nje nastalo tudi dramsko delo, ki je konkretnjše in bolj življenjsko od Cankarjevega, dasi v ideji ne tako visoko.

Kozakova »Lepa Vida« je realna ljubavna drama. Žive, krepko očrtane osebnosti jo pleto in preživljajo in čustva, ki jih prečutijo pri tem so res ljubezen, ljubosumnost, razočaranje in obup živih in v svojih razsežnostih in kalupih — polnih ljudi. Osrednji konflikt oziroma proces te drame predstavlja boj junakinje za pravo ljubezen ali za pravo jasnost v ljubezni. V tem drugem smotru njene nega prizadevanja do jasnosti v ljubezni je heroičnost njene osebnosti in usode, je njena tragika, ki jo čista čustvenost in vsa njena poetična, svetu in vsakdanjosti globoko tuja duševnost stopnjujeta in povzdigujeta. In vendar je pri vsej svoji poetičnosti in kljub temu, da živi nemara v slehernem ženskem srcu, Vida resnična, živa ženska iz krvi in telesa, preko katere zaveje dih breztesnega simbola le zdaj pa zdaj, morda, ko kot mlado deklece objema svojo tenko brezico in prisluškuje naletom tihega vetra.

Poleg te ženske žive trije moški, trije bratje, ki jo obdajajo vsak s posebno ljubeznijo. Najstarejši je polnokrvni tip dejavnega,

podjetnega in tvornega moškega, ki pravi o sebi, da je v njem ostalo še nekaj iz tistih časov, ko so ljudje še živeli po jamah. Prvobitna, silna in gospodovalna narava. To je Vidin mož. Tuj je njenemu srcu in njeni rahlo zasanjani ženskosti. Njegova drama je drama trde moške silnosti in polne, malce brutalne ljubezni človeka, ki ima samo naravni nagon za dom, za ženo in rod, za

Dr. Ferdo Kozak

posest in gospodstvo. Njegov po poli brat Tomo je Vidina ljubezen in njeno razočaranje. To je visoko kultiviran svetski tip esteta in uživača. Njegov esteticizem ne izvira iz polnosti ali dograjenosti njegove osebnosti; njegov beli kontinent lepote ni tega sveta in ni sanja o kakem višjem ali boljšem svetu, marveč je zadnje pribežališče, je uteha za lakoto vsega sitega človeka. On ljubi kulturo, zakladnico lepote, ki jo je ustvaril človek, a ne ljubi človeka. Srečanje

z Vido mu je poetična epizoda, trenutek blede in uvele lepote, za kakršno živi in o kateri lepobesedno sanjari. Toda ko se ta njegov svet sreča z ognjem Vidinega srca, ko vidi opustošenje v njem in začuti pri tem resnico živega človeškega čustva, ki ga v njem ni, se mu njegov beli kontinent lepote pogrezne kakor se je nekoč pravljična Atlantida. Kaj mu ostane? Ta padec v praznino je njegova drama in praznina je tem strašnejša, ker je pravkar videl in doživel polno, živo, četudi žalostno človeško srce.

Tretji, najmlajši izmed treh bratov je nevrastenični tip sodobnega mladiča iz dobre, bogate rodbine, ki je prezgodaj okusil življenje in premlad zavžil njegov strup, da bi ga mogel v svoji zbegani in nesamozavestni duši premoči. V tej sili in samo zaradi obupa in praznine, ki ju nosi v srcu, se zateka v nekakšno katastrofično revolucionarstvo in v družbeni nihilizem, ravno tako pa tudi v neko obožujoče erotično čustvo do svoje svakinje Vide. In ko Vida nastopi svoj križev pot za ljubeznijo, ga njegov srčni obup in praznina poženeta v smrt. Nagnita veja na drevesu človeštva, ki jo odlomi pomladni vihar.

Iz teh živih in življenjsko resničnih oseb in usod je zgrajena Kozakova »Lepa Vida«. Njena problematika je sodobna in trajno človeška. Trajno človeška, kolikor je večni pojav hrepenenje srca po sreči; sodobna, kolikor si to hrepenenje izbira sodobno, se pravi svobodnejšo pot do svojega smotra, kolikor se javlja v svetu današnjih razpoloženj in osebnosti in z današnjimi življenjskimi kretinjami našega mladega meščana. Kajti to je plast našega življenja, ki Kozaka zanima in zaposluje. Kakor v »Profesorju Klepcu«, tiplje tudi tukaj za osredno problematiko slovenskega meščanskega sloja, ki se ji je v »Lepi Vidi« nevarneje približal. Toda osrednji problem te drame je preveč splošno človeški in osebnosti, med katerimi nastaja, so nemara še literarno preveč znane, da bi mogla biti z njimi načeta resnična in čisto svojstvena problematika našega življenja, za katero Kozaku gre.

»Lepa Vida« vzbuja ne samo upanje, marveč tudi vero, da bo ravno njen avtor to nalogo izpolnil in zapolnil težko občutno vrzel v naši književnosti. Te vere ne potrjuje samo nenavadno napredovanje vseh pisateljskih svojstev, ki se kaže v razliki med »Lepo

Vido« in »Profesorjem Klepcem«, marveč dramatska in umetniška kakovost »Lepe Vide« kot take. Vse, zanesljiva risba značajev, zgradba konflikta, zapleta in razpleta, polni, zanimivi, pravilno odrsko dvignjeni dialog, njegova dramatična dialektika in plastična moč, čistost te govorice in njena individualizacija, kakor tudi poetična sila, vse to povzdiguje Kozakovo novo delo med naše najzrelejše in najvrednejše dramske umotvore. S temi vidnimi odlikami se v »Lepi Vidi« družijo bolj skrite umetniške vrline. Delo je do kraja pošteno in pristno. To je delo človeka, ki pri zametku še potrebuje inspiracije velikih predstav, pojmov ali misli, ki pa pri izdelavi živo in zvesto čuti meje svoje osebnosti in jih nikjer ne skuša ne zabrisati ne prestopiti. Ta notranja zrelost in uravnovešnost mu je dala možnost, ustvariti našo najboljšo meščansko dramo, kakršne skorajda nismo videli na našem odru vse od Cankarjeve satirične komedije »Za narodov blagor«.

J. Vidmar

Avtorjeve pripombe

Na prošnjo, naj poda nekaj navodil, kako pojmovati njegovo novo dramo Lepo Vido, je dramatik F. Kozak odgovoril:

»Razgovor o drami? Kočljiva stvar, ta vprašanja: zakaj, s kakšnim namenom, kako? Saj je vsak domislek doma napol v zavesti, napol pa je zrasel s svetom naše podzavesti.«

»Zakaj ravno Lepa Vida?«

»Dajva rajši bolj na splošno! Narodna pesem Lepa Vida je redek biser, dragocena umetnina, ki se dado primerjati z njo kvečjemu Hasan aginica ali Kosovska devojka. Od nekdanj mi je segal zvok te usode globlje kakor samo v ušesa. Doživljal sem jo kot eno tistih umetniških prvin, ki vsebujejo temeljne probleme življenja, tiste nagibe, ki so in bodo vedno bistvene lastnosti človeškega srca. Takih »vogelnih kamnov« poezije in življenja vsebuje naša narodna pesem še nekaj. Toda k Lepi Vidi! — Pravimo:

Pregled repertoarja v sezoni 1939-40

Drama:

Tek. št.	Avtor	Delo	Dan prve predstave		Režiser	Štev. predst.	Obisk
			premiera	repriza			
1	Bekeffi	Neopravičena ura			Šest	17	4782
2	Piskorž	Velika skušnjava			Šest	4	939
3	Medved	Kacijanar	23. IX.		Šest	8	2700
4	Shaw	Hudičev učenec	27. IX.		dr. Kreft	11	3514
5	Langer	Številka 72	3. X.		Šest	8	2321
6	Scribe	Kozarec vode		7. X.	Šest	13	3383
7	Piskorž	Upniki, na plan!			Šest	2	353
8	Sophokles	Antigona	21. X.		Lipah	10	4098
9	Kästner	Pikica in Tonček			Šest	2	660
10	Wuolijoki	Žene na Niska-vuoriju			22. X.		
11	Čehov	Striček Vanja			22. X.	4	1283
12	Golia	Sneguljica	2. XI.		Vidmar	9	2570
13	Golia	Princeska in Pastirček			Debevec	4	1573
14	Molière	George Dandin			Šest	5	2295
15	Kästner	Emil in detektiv	23. XI.		dr. Kreft	8	1880
16	Courteline	Tri komedije	26. XI.	9. XII.	Šest	3	1008
					Šest	11	2786

17	Linhart	Županova Micka	28. XII.			dr. Krefť	9	2724
18	Golia	Peterčkove poslednje sanje		24. XII.	Šest	Šest	2	816
19	Averčenko	Kupčija s smrtjo	30. XII.		Šest	Šest	9	2435
20	Kozak Ferdo	Profesor Klepec	13. I.		dr. Krefť	dr. Krefť	9	3081
21	Helga Krog	Na prisojni strani	26. I.		Šest	Šest	9	2335
22	Takemi-Isumi- Klabund:	Praznik cvetočih črešenj		8. II.	Debevec	Debevec	9	3135
23	Nestroy	Utopljenca		6. II.	Šest	Šest	1	156
24	Mauriac	Asmodej	22. II.		Skrbinšek	Skrbinšek	13	3886
25	Lenormand	Strahopetec	2. III.		Šest	Šest	6	1656
26	Benedetti	Rdeče rože		3. III.	dr. Krefť	dr. Krefť	4	857
27	Herczeg	Severna lisica	18 III.		Šest	Šest	7	1793
28	Smole	Varh	2 IV.		Šest	Šest	7	1949
29	Bevk	Partija šaha	9. IV.		Bratina	Bratina	5	1266
30	Gogolj	Revizor		16. IV.	dr. Krefť	dr. Krefť	6	2462
31	Shakespeare	Hamlet		20. IV.	Šest	Šest	14	7417
32	Nestroy	Danes bomo tiči		3. V.	Šest	Šest	7	2469
33	Finžgar	Naša kri		1. VI.	Skrbinšek	Skrbinšek	2	527
34	Niewiarowicz	Ljubim te	16. VI.		dr. Krefť	dr. Krefť	4	1034
			17	7	10		242	69153

simbol človeškega hrepenenja! Da, hrepenenja po sreči. To je tisti občečloveški nagon, ki je velik oblikovalec sveta in njegove stvarne podobe. Kajti ali ni Resnica le v zavesti oživljena, v resničnost proicirana vroča sla po sreči? Prav zaradi tega je ravno toliko, kolikor je občečloveška, tudi po dobah determinirana. So razdobja, ki jih je preveval sen o sreči onstran groba. Ta mistični privid je zaznamenoval lepoto in žejo telesa s turobnim znamenjem trohnobe in minljivosti. Toplo kri je hladil s hladnim svitom breztelesne nadzemskeosti. In so razdobja, ko je človek skušal stopiti na trda tla, ko je zoper onostranstvo postavil sebe, svojo individualno resnico. Ali se vam ne zdi, da so ravno bližnja stoletja za nami ena sama pot za to resnico, torej tudi nezavedno romanje za prividom tostranske, osebne, individualne sreče?

Iz teh občutkov in misli je zraslo v meni: prestaviti motiv Lepe Vide v naš današnji čas.«

»In kdo predstavlja v drami ta današnji čas?«

»Vse obeležje tega časa so trije moški: Mihael in njegova po polji brata Tomo in Andrej. Ves konflikt pa izpolnjuje križev pot Vidine ljubezni. Kajti samo ljubezen, tako ali drugače usmerjena, je pot do tiste višje pojmovane sreče, ki je za usodo sveta in posameznika tehtnica med življenjem in smrtjo. V tem družbeno in časovno opredeljenem svetu je seveda tudi Vida realno bitje, s te strani pogledano, tudi ona vključena v razvojno problematiko kot žena, ki sredi dozorele civilizacije poskusi rešiti sebe, razvozlati vzel svoje osebne usode.«

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Беларусь

УСЛОВИЯ РАБОТЫ

Минский район
Томский район
Амурская область
Чукотский автономный округ
Якутия
Магаданская область
Читинская область
Забайкальский край
Бурятия
Иркутская область
Красноярский край
Хакасия
Тыва
Алтайский край
Республика Алтай
Бурятия
Иркутская область
Красноярский край
Хакасия
Тыва
Алтайский край
Республика Алтай

Средняя зарплата по пол 20.

Пол	Средняя зарплата
Мужчины	12 111 руб.
Женщины	10 711 руб.
Всего	11 411 руб.

Lepa Vida

DRAMA V ŠTIRIH DEJELIH — SPISAL FERDO KOZAK.

REŽISER: DR. BR. KREFT.

Mihael Grant, industrijalec Levar
Tomo Grant, arhitekt) njegova (. Kralj
Andrej Grant, študent) po polibrata (. Jan
Vida Grantova, Mihaelova žena . . . M. Danilova
Gospa Borinova, njena mati A. Danilova
Bivša strojepiska Simčičeva
Advokat Bratina

Gospod zasebnik Plut
Gosposki človek Tiran
Prva dama Slavčeva
Druga dama Praprotnikova
Hlapec Luka Presetnik
Služkinja Intihar

Toalete ge. M. Danilove izdelal modni salon »Vera«,
in torbica tvrdila modni salon »Gentlemen«, Tyrševa 20.
Obleko g. Levarja v I. in II. dejanju

6. Blago dobavila tvrdka Avšič, Prešernova ul. 3. Čevlji
Seunig, Pod Trančo 1.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začelo ob 20.

Konec ob 23.

Parter: Sedeži I. vrste . . . Din 25—
" II.-III. vrste . . . " 24—
" IV.-VI. " . . . " 22—
" VII.-IX. " . . . " 20—
" X.-XI. " . . . " 18—
" XII.-XIII. " . . . " 16—

Lože v parterju . . . Din 90—
" v I. redu . . . " 90—
" balkonske . . . " 60—
Dodatni ložni . . . " 20—
" v I. redu . . . " 20—
" balkonski . . . " 15—

Balkon: Sedeži I. vrste . . . Din 18—
" II. " . . . " 14—
Galerija: Sedeži I. vrste . . . " 12—
" II. " . . . " 10—
" III. " . . . " 8—
Galerijsko stojišče . . . " 2—
Dijaško . . . " 4—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni od pol 11. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Telef. 4611.
Predpisana taksa za poln gledališčni obisk je vračunana v cenah.

